

Juryverslag Kitty Van Der Vliet essayprijs 2024

Leusden, 20 oktober 2024

Bij sommigen ontsteekt het in vlammen, bij anderen smeult het stilletjes. De een houdt het hoofd koel, de ander heeft een kort lontje. Soms is het alles opslopend en destructief, soms is het iets om je aan te warmen. Er zit een vuur in de mens en het heet: woede.

De relatie van de mens met dat vuur binnenin is op z'n zachtst gezegd ingewikkeld, blijkt ook uit de 37 inzendingen die we voor de Kitty van der Vliet essaywedstrijd 2024 in ontvangst mochten nemen. Aan de deelnemers de opdracht een essay te schrijven over woede en wijsheid: wat is precies de relatie tussen die twee? Staat woede het wijze denken in de weg, of kan die emotie ons net wijsheid brengen? We stelden zorgvuldig een shortlist op van vijf essays die volgens de jury allemaal op hun manier lovenswaardig zijn. Ik zal iets over alle essays zeggen in willekeurige volgorde, waarna ik de winnaar aankondig.

In het essay *Wijs ergo woedend* onderzoekt Mart Kosterman op grondige en analytische wijze de beide concepten. Hij schetst een herkenbaar beeld van kinderlijke woede: stoom uit de oren, gebalde vuisten, en vraagt zich af: waar is die woede heengegaan? Wat doen we als volwassenen om die woede in te tomen, en doen we daar wel goed aan? De auteur is sterk in het neerzetten van analytische onderscheiden, en combineert dat met een fenomenologische benadering. Zo slaagt hij erin om woede niet alleen als een impulsieve emotie, maar ook als een bron van motivatie en verandering te presenteren. De verbinding tussen historische figuren zoals Martin Luther King en hedendaagse activisten illustreert hoe woede kan voortkomen uit een verlangen naar rechtvaardigheid. Woede is volgens de auteur een amorele intensiteit, die aanzet tot handelen. Precies omdat woede op zich geen morele kleur heeft, is het noodzakelijk dat woede door wijsheid geïnformeerd wordt. De auteur concludeert dat wijsheid soms van ons vraagt om die gebalde vuisten van weleer weer boven te halen.

Ook dat is het punt van *Vree wijs*, een doordacht en goed geïnformeerd essay over de waarde van vrouwelijke woede. Sigrid Wallaert toont zich expert in het onderwerp, en zet een originele argumentatie neer. Ze vraagt zich vanuit haar Gentse achtergrond af of woede 'wijs' is in de dubbele zin van dat woord in het Gentse dialect: een bron van kennis, en tof of leuk. Ze toont overtuigend dat precies omdat woede wijsheid bevat, de emotie vaak niet tof of leuk is. Woede moet net disruptief en ongezellig zijn, als er echt iets op het spel staat. "Kwade mensen zijn lastig," schrijft de auteur in haar essay. Ze vervaecht inzichten van Sara Ahmed en Miranda Fricker om duidelijk te maken waarom dat eigenlijk logisch is. Kwade mensen weigeren om gezellig mee te doen, en vragen in plaats daarvan aandacht voor onrecht en ongelijkheid.

Waar *Vree Wijs* een analytisch argument presenteert, kiest Syske van Koevinge in *Een poging* voor een persoonlijker en meer essayistische stijl. Misschien is de complexe ervaring van woede wel best te vatten in deze stijl: een literair citaat wisselt de auteur af met een persoonlijk verhaal, dan weer met een beschouwender stuk. De jury looft de literaire schrijfstijl en de meeslepende vertelstem. De auteur toont zichzelf zoekend, en het voelt intiem om daar getuige van te zijn. Ze brengt literatuur en filosofie samen, en verweeft haar eigen gedachten met die van Audre Lorde, Rebecca Solnit en anderen. Het levert een mooie fenomenologische zoektocht op, waarin de stem weerklinkt van een vrouw die vrede zoekt met de kracht van haar boosheid.

Centraal in alle essays staat de spanning tussen de twee gezichten van woede. De emotie kan een reflectie zijn van ons onrechtvaardigheidsgevoel, maar ook een schijnbaar

irrationele en destructieve kracht. Die twee gezichten worden in *Kun je een woedende held zijn* op originele wijze, aan de hand van populaire films, meteen duidelijk voor de lezer. Waarom moet je als kijker altijd sympathiseren met de woede van de held, maar nooit met die van de schurk? Marlous Nooi onderzoekt die vraag in het kielzog van Aristoteles en Martha Nussbaum. Ze legt de woede van Matthijs van Nieuwkerk naast die van Sylvana Simons, en breekt een lans voor woede als motor van maatschappelijke verandering. Helden vinden in hun woede een opening om actie te ondernemen. De auteur breekt aan de hand van het concept transitiewoede het zwart-witdenken open over helden en schurken, wijsheid en woede.

De jury genoot in het bijzonder van de geshortliste essays omdat ze erin slagen filosofische concepten en theorieën in verband te brengen met herkenbare situaties in het kleine dagelijkse leven als met grote brandende actuele kwesties. Dat laatste deed ook Benjamin van Schothorst in *De lange tenen van onze tijd*, dat focust op de rol van woede in de Russische invasie van Oekraïne. Met behulp van Peter Sloterdijk brengt deze essayist woede in verband met trots of thymothiek, en stelt overtuigend dat Rusland beter dan Europa lijkt te slagen in het putten uit bronnen van woede, of de woedebanken, in de woorden van Sloterdijk. De Europese houding lijkt eerder om woede te temperen, en de nadruk op de redelijkheid te leggen. De auteur daagt die stelling uit, en werpt op dat Europa misschien de bal mislaat door die potentiële woede en trots niet aan te boren. Bij tijden doet het essay denken aan Chantal Mouffe, die beargumenteert dat links kansen laat liggen om het emotionele in de mens aan te spreken. De jury looft de originele en actuele invalshoek van dit essay.

Vijf essays, vijf verschillende pennen, vijf verschillende stemmen. Het is in zekere zin appels met peren vergelijken, want een goed filosoof weet dat net vele perspectieven wijsheid brengen. Jullie, beste schrijvers, gaven vijf perspectieven die elkaar op veel punten aanvullen en verrijken. Maar er moest gekozen worden.

Omwille van de vakkundige opbouw, de argumentatieve helderheid, de actualiteit, en de originele bijdrage die de auteur levert aan het maatschappelijk-filosofische gesprek over woede en wijsheid, reikt de jury vandaag de Kitty Van der Vliet essayprijs uit aan de auteur van *Vree Wijs*, Sigrid Wallaert.

Gefeliciteerd aan alle auteurs. Het applaus dat zal volgen is voor jullie allemaal. Ik nodig Sigrid Wallaert uit op het podium om de prijs in ontvangst te nemen.

Martha Claeys, juryvoorzitter, namens de leden van de jury:

Marthe Kerkwijk

Florian Jacobs

Rity van der Avoort

Hidde de Blouw